

WITH FUNDING FROM
AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION

DOKUMENT ORIENTUES TË DREJTAT DHE MOSDISKRIMINIMI I PERSONAVE ME AFTËSI TË KUFIZUARA GJATË KRIZËS SË SHKAKTUAR NGA COVID-19

Version në gjuhë të thjeshtuar (easy-read)

Botim i Fondacionit Shqiptar për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara

RR. "Bogdani" , Nr1, Tiranë

Tel/Fax:+3554269426

www.info@adrf.al

E-mail: info@adrf.al

Disa nga figurat e këtij materiali janë prodhuar nga "Inspired Services Publishing Ltd"

Ky material është prodhuar në kuadër të Projektit "Shtrirja e Shërbimeve të Ndihmës Ligjore Falas për Gratë dhe Burrat në Shqipëri", që zbatohet nga UNDP në bashkëpunim me Ministrinë e Drejtësisë me mbështetjen financiare të Agjencisë Austriake për Zhvillim.

Opinionet e shprehura në këtë material nuk reflektojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e UNDP, Agjencisë Austriake për Zhvillim dhe as të partnerëve kombëtarë.

ÇFARË KA NË KËTË GUIDË?

- 1** Hyrje **4**
- 2** Si ndikon COVID-19 tek personat me aftësi të kufizuara? **6**
- 3** Legjislacioni për aftësinë e kufizuar dhe menaxhimin e situatave të rrezikut nga fatkeqësitë **9**
- 4** Rekomandime për parandalimin dhe rikuperimin e personave me aftësi të kufizuara nga COVID-19 **11**

1

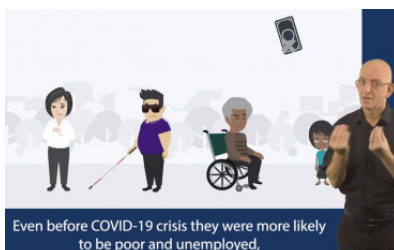
HYRJE

Njerëzit me aftësi të kufizuara përbëjnë 15% të popullsisë në botë.

Ata janë nga grupet më të përjashtuara dhe më të goditurit nga kriza e shkaktuar nga COVID - 19.

Even before COVID-19 crisis they were more likely to be poor and unemployed.

Personat me aftësi të kufizuara kanë më pak mundësi të kenë akses në kujdesin shëndetësor, arsim, punësim dhe të marrin pjesë në komunitet.

COVID-19 e ka përkeqësuar këtë situatë.

Për të mos diskriminuar personat me aftësi të kufizuara gjatë periudhës së krizës së shkaktuar nga COVID-19, janë të rëndësishme ndërhyrjet në 4 drejtime kryesore:

Personat me aftësi të kufizuara të jenë të përfshirë në të gjitha masat për parandalimin nga infektimi dhe për shërimin nga COVID-19.

Easy read

Large print

BSL

Braille

Email or SMS text

Other communication support

Personat me aftësi të kufizuara duhet të marrin informacion në formte të përshtatura për ta.

Personat me aftësi të kufizuara duhet të marrin informacion për:

Si të mbrohem nga infeksioni?

Cilat janë planet që ndalojnë personat për tu takuar në publik?

Cilat janë shërbimet në ndihmë të njerëzve?

Personat me aftësi të kufizuara të marrin pjesë aktive në proceset e konsultimit në të gjitha fazat e ndërhyrjes për parandalimin dhe shërimin nga COVID-19.

Të përcaktohen mekanizmat përgjegjës për të siguruar përfshirjen e personave me aftësi të kufizuara në reagimin ndaj COVID-19. Të krijohen mekanizma për të monitoruar që investimet arrijnë tek personat me aftësi të kufizuara.

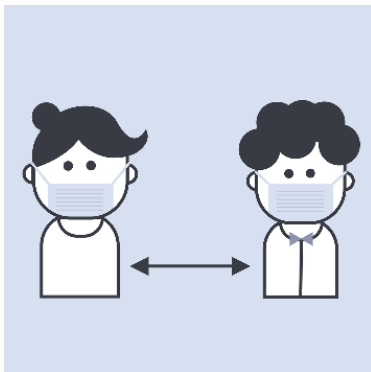

Të mblidhen të dhëna me tregues specifik për personat me aftësi të kufizuara, me qëllim që të kemi planifikim, zbatim dhe monitorim të gjithëpërfshirjes.

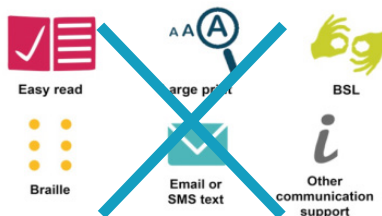
2

SI NDIKON COVID-19 TE PERSONAT ME AFTËSI TËKUFIZUARA?

Personat me aftësi të kufizuara janë në rrezik më të madh të infektimit me COVID-19 për disa arsye:

Ata mund të kenë pengesa për zbatimin e masave të mbrojtjes siç është larja e duarve dhe mbajtja e një distancimi fizik. Disa prej tyre kanë nevojë për ndihmë për të larë duart; Disa prej tyre kanë nevojë për kontakt fizik me persona të tjerë për të marrë mbështetje.

Ata nuk arrijnë të marrin informacionin shëndetësor në lidhje COVID-19. Ata kanë nevojë për informacion të thjeshtë, për një përkthyes të gjuhës së shenjave, për informacion në audio ose brail. Këto forma të dhënies së informacionit mungojnë.

Disa persona me aftësi të kufizuara jetojnë në institucione rezidenciale të cilat shpesh janë të mbipopulluara dhe nuk ofrojnë kushte të higjenës, të distancimit dhe të kujdesit.

Mungesa e aksesueshmërisë fizike në ambientet shëndetësore, në farmaci etj. e rrit riskun për mungesën e trajtimit të personave me aftësi të kufizuara.

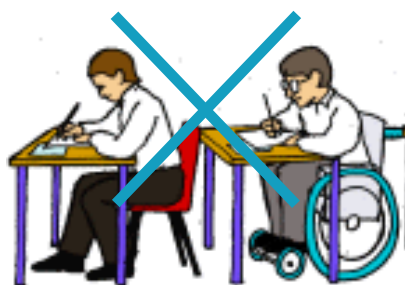
Personat me aftësi të kufizuara kanë më shumë rrezik për përkeqësim të gjëndjes shëndetësore dhe humbje të jetës nga COVID-19. Ata janë më të ndjeshëm ndaj sëmundjeve bashkëshoqëruese siç janë problemet e mushkërive, diabetit, sëmundjet e zemrës dhe mbipesha, të cilat mund të përkeqësojnë rezultatin e infeksionit nga COVID-19

COVID-19 ka ndikime afatshkurtra por edhe afatgjata për personat me aftësi të kufizuara në shumë fusha të jetës:

Ndikimi në punësim dhe mbrojtje sociale.

Personat me aftësi të kufizuara kanë më shumë të ngjarë të humbasin punën e tyre krahasuar me personat e tjerë. Sistemet e mbrojtjes sociale ofrojnë pak mbështetje për personat me aftësi të kufizuara dhe familjet e tyre.

Ndikimi në arsim.

Fëmijët dhe studentët me aftësi të kufizuara, ishin të pakët ose nuk përfituan aspak nga zgjidhjet e mësimit në distancë gjatë situatës së shkaktuar nga COVID-19.

Mungesa e mbështetjes, mungesa e qasjes në internet, programet e paarritshëm dhe mungesa e materialeve mësimore, ka thelluar hendekun për studentët me aftësi të kufizuara.

Ndikimi në shërbimet mbështetëse.

Masat për të parandaluar përhapjen e COVID-19 kanë rezultuar në ndërprerje të konsiderueshme të shërbimeve, sistemeve mbështetëse dhe rrjeteve joformale, të tilla si ndihmësit personal, përkthyesi i gjuhës së shenjave etj. dhe mbështetja psikosociale.

Ndikimi në dhunën ndaj personave me aftësi të kufizuara.

Situata e krijuar nga COVID-19, tregoi për një rritje të konsiderueshme të dhunës në familje, për shkak të masave të bllokimit. Kjo situatë ka një ndikim të veçantë mbi gratë dhe vajzat me aftësi të kufizuara.

3

LEGJISLACIONI PËR AFTËSINË E KUFIZUAR DHE MENAXHIMIN E SITUATAVE TË RREZIKUT NGA FATKEQËSITË

Konventa për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara KDKPAK/ UNCRPD

Neni 5 parashikon të drejtën për barazi dhe mosdiskriminim. Masat emergjente dhe legjislacioni i miratuar gjatë krizave të emergjencës duhet të sigurojë që personat me aftësi të kufizuara nuk diskriminohen në asnjë aspekt të jetës së tyre.

Neni 10 detyron shtetin të mbrojë të drejtën e jetës së personave me aftësi të kufizuara. Vendimet për shpërndarjen e burimeve të shpëtimit të jetës nuk duhet të bazohen në shkaqe që lidhen me aftësinë e kufizuar.

Neni 11 e detyron shtetin të garantojë sigurinë e personave me aftësi të kufizuara në situata rreziku, konflikti, emergjencash humanitare ose të katastrofave natyrore. Shtetet duhet të sigurojnë që ligjet, politikat dhe masat e shpërndarjes së burimeve të kryhen në atë mënyrë që të mbrojnë personat me aftësi të kufizuara nga rreziku i infeksionit dhe vdekjes.

Neni 25 siguron të drejtën për standardet më të larta të arritshme të shëndetit për personat me aftësi të kufizuara. Ambjentet dhe pajisjet shëndetësore të disponueshme për publikun e gjerë duhet të jenë njësoj të disponueshme dhe të arritshme për personat me aftësi të kufizuara.

Neni 32, njeh rëndësinë e bashkëpunimit ndërkombëtar për të adresuar kapacitetet e kufizuara të disa shteteve për t'iu përgjigjur situatave të rrezikut dhe krizave humanitare.

Agjenda 2030 – Objektivat për Zhvillim të Qëndrueshëm

Qëllimi 9 është i rëndësishëm për përfshirjen e personave me aftësi të kufizuara në aksione humanitare. Qëllimi 9 u bën thirrje shoqërive të ndërtojnë infrastrukturë të shëndoshë, veçanërisht në zonat e prekura nga katastrofat.

Qëllimet 11 dhe 13 shërbejnë për të kujtuar se asnjë çështje, përfshirë parandalimi dhe lehtësimi nga katastrofat, nuk mund të kuptohen ose adresohen në mënyrë efektive, nëse janë të izoluara.

Korniza Sendai për Uljen e Rrezikut në Raste të Fatkeqësive 2015-2030

Korniza Sendai, e miratuar nga Shtetet Anëtare të Kombeve të Bashkuara në 2015, promovon përfshirje, aksesueshmëri, dhe zbatimin e standardeve të projektimit universal, dhe pranon që personat me aftësi të kufizuara dhe organizatat e tyre kanë një rol kritik për të luajtur në të gjitha fazat e planifikimit të uljes së rrezikut nga katastrofat.

Samiti Botëror Humanitar (2016) dhe Agjenda për Angazhimet e Njerëzimit

Karta e Përfshirjes së Personave me Aftësi të Kufizuara në Veprime Humanitare, e prezantuar gjatë Samitit, përcakton pesë angazhime për veprim: mosdiskriminim; pjesëmarrjen; politika gjithëpërfshirëse;

përgjigje/reagime dhe shërbime gjithëpërfshirëse; dhe bashkëpunim dhe koordinim.

Ligj Nr. 45/2019 “Për mbrojtjen civile”

Neni 14, pika 3 parashikon që planet për emergjencat civile marrin në konsideratë trajtimin me prioritet të ... të personave me aftësi të kufizuara...

Neni 50, pika 2 parashikon që llojet e sinjaleve të alarmit për njoftimin e hershëm të popullsisë për marrjen e masave për mbrojtjen nga fatkeqësitë,... testohen, ...që të jenë të komunikueshme për kategoritë e personave: a) me vështirësi në dëgjim, me anë të shenjave pamore; b) me vështirësi në shikim, me anë të sinjaleve akustike dhe të prekshme; c) me kufizime intelektuale, në formate të thjeshtuara, përmes mesazheve me piktograme ose gjuhë e thjeshtë në media.

Neni 57/pika 2 parashikon që shtetasit kanë të drejtë të kërkojnë mbrojtjen e jetës së tyre dhe të pronës nga strukturat e mbrojtjes civile, sigurimin e kushteve për jetesë kur janë prekur nga fatkeqësia, duke ju dhënë prioritet shtetasve më të rrezikuar, përfshirë personat me aftësi të kufizuara.

3

REKOMANDIME PËR MASA GJITHËPËRFSHIRËSE PËR PARANDALIM DHE RIKUPERIM TË PERSONAVE ME AFTËSI TË KUFIZUARA NGA COVID-19

Qeveritë, organizmat e Kombeve të Bashkuara, donatorët ndërkombëtarë dhe organizatat e shoqërisë civile duhet të promovojnë, financojnë dhe monitorojnë përfshirjen e personave me aftësi të kufizuara në të gjitha fazat e projektimit dhe zbatimit të masave në periudha krizash dhe emergjencash;

Të vlerësohen me prioritet personat me aftësi të kufizuara në përgjigjen socio-ekonomike, duke parashikua kosto e investime specifike që garantojnë përfshirjen e aftësisë së kufizuar.

Duhet të përcaktohen masa për të lehtësuar qasje në kohë në shërbimet shëndetësore për personat me aftësi të kufizuara;

Ndërhyrjet e shëndetit mendor duhet të jenë përfshirëse për personat me aftësi të kufizuara. Ankthi, bllokimet, izolimi, konsumi i informacionit, humbja e mjeteve të jetesës dhe sistemeve mbështetëse për shkak të pandemisë, ndikon në shëndetin mendor të të gjithë njerëzve, përfshirë personat me aftësi të kufizuara.

Ndërtimi i sistemeve të qëndrueshme të mbrojtjes sociale edhe për personat me aftësi të kufizuara. Kjo mund të bëhet duke: rritur pagesat që lidhen me përfitimet e aftësisë së kufizuar; përfshirë për anëtarët e familjes që duhet të ndërpresin punën për të mbështetur personat me aftësi të kufizuara; vendosjen e pagesës elektronike apo shpërndarjen në shtëpi të pagave dhe sendeve /mallrave thelbësore ushqimore dhe jo-ushqimore.

Mund të ketë persona me aftësi të kufizuara që vazhdojnë të punojnë, që kanë nevojë për mbrojtje specifike ose rregullime për të qëndruar të sigurt gjatë pandemisë.

Garantimi i vazhdimësisë së arsimimit të personave me aftësi të kufizuara: Duhet marrë masa që mësimi në distancë të jetë i arritshëm, dhe gjithëpërfshirës për nxënësit/studentët me aftësi të kufizuara. Kjo mund të përfshijë sigurimin e pajisjeve të specializuara për të mbështetur mësimin e tyre, përfshirë teknologjinë dhe pajisjet ndihmëse.

Garantimi i parandalimit dhe reagimit ndaj dhunës. Këshillimi në internet dhe zgjidhjet e tjera të bazuara në teknologji të jenë të arritshme dhe ti përgjigjen edhe nevojave të kategorive të ndryshme të aftësisë së kufizuar.

Të ketë prioritet në testim dhe masa parandaluese në mjediset institucionale, për të zvogëluar rreziqet e infeksionit, mbipopullimit, izolimit dhe masave të distancimit fizik midis banorëve, modifikimin e orëve të vizitës, sigurimin e përdorimit të pajisjeve mbrojtëse të detyrueshme, dhe përmirësimin e kushteve të higjienës.

Është e rëndësishme që ata që infektohen nga virusi, të marrin trajtimin e duhur shëndetësor dhe, kur është e nevojshme, të transferohen në spitale ose njësitë e kujdesit të urgjencës.

Fondet duhet të përdoren për të filluar, përsheptuar dhe kompletuar strategjitë e deinstitutionalizimit dhe kalimin në zgjidhje me bazë komunitare.

Nisja e dialogut dhe bashkëpunimit me shumë palë të interesuara.

